

RAKOVNICKÁ VÁNOČNÍ HRA

TEXT

OSOBY:

Corydon	}	pastýři
Tityrus		
Pindarus		
Kašpar	}	králové
Melichar		
Baltazar		
Anděl		

Sbor andělů. O tom, zda vystoupili i pastýři Bárta, Matěj a snad i jiní (po v. 188) a průvod tří králů (v. 251–252), viz V. kapitolu Úvodu.

Místo děje: Jevišťe zprvu představuje krajinu u Betlema, po v. 209 pojednou prostranství před „jesličkami“ (betlemským chlévem se svatou rodinou); o tom rovněž v V. kap. Úvodu.

Corydon.

Ó jak mne žalost veliká
trápí a bolest všeliká!

Ách jak mé srdce ztrápené
všecko mám a zkormoucené!
5 Den mně činí velký smutek,
noc mnohem větší zármutek.

Ó mé milé potěšení,
které bylo a již není!
Kdož vás, mé ovce rozmilé,
10 chránit bude od té chvíle?

Tityrus.

Corydon, co si stěžuješ,
proč tak těžce hořekuješ?
Pověz mně; budu-li moci,
chci ti upřímně pomoci.

Pindarus.

15 Snad tvá choť nejmilejší,
manželka nejupřímnější,
která tobě milá byla,
tebe již neopustila,
že tak těžce hořekuješ,
20 příliš tvé srdce fresuješ?

Corydon.

Ach, kdo bude obcházeti
mé ovce a zaháněti
lítou zvěř od stáda mého,
kdo pak vlka hltavého
25 zahnatí pryč moci bude,
když ovce chytati bude?

Ach, jak velikou lítost mám,
když častokrát uhlídám sám,
že mně ovčičky lapají
vlci, když se podkopají! 30
Zase mnohokrát na poli
až mne na to srdce bolí,
když vidím, že mně zahání
vlk ovce někam do strání,
tam dáví všecky naporád. 35
Posud, jaký tu bývá řád!?
Tato, když s ní běží klusem,
kroučí bolestí vocasem,
druhá zase zuby šklebí,
oči obracuje k nebi. 40
Ó mé ovčičky rozmilý,
v čem ste tak těžce zhřešily?

Tityrus.

Můj rozmilý Corydone,
když matka jehňátku zhyne,
nebečívá tak horlivě, 45
neb když matku ztratí v chlivě,
jako nyní tebe vidím!
Až příliš se tomu dívím.

Pindarus.

A co pak nemáš žádného
psa k tomu vycvičeného? 50

Corydon.

Měl sem nedávno Drábála,
kterého se každá bála

lítá zvěř, i také vlci,
 buď ve dne anebo v noci.
 55 Nedávno, jak duši pustil
 a mne smutného opustil,
 od toho času zvěř lítá
 mé ovčičky často chytá;
 leda kdes z nich vidím dosti
 60 ležeti po hájích kostí,
 až líto povídat o tom.
 Vostatek ti povím potom.
 Ó mé ovčičky rozmilý,
 v čem ste tak těžce zhřešily!

Pindarus.

65 Corydon, nestejskej sobě,
 poslechni, co pravím tobě!
 Chci ti dobrou radu dáti,
 že se nebudeš víc báti.
 Mám doma psa výborného,
 70 jménem Delfin nazvaného;
 je taky dosti pořádný,
 vím, není mu roveň žádný;
 jest z rodu velmi vzáctného
 a z království englitckého.
 75 Když mu hodím chleba skývu,
 jako bych mu jen dal slívu;
 hned mu vletí přímo do oust –
 než se nadáš tomu, tam šoust!
 To ti povím vo něm více:
 80 že by uhonil zajíce;
 než stydí se za ním běžet –
 volí sobě raděj ležet.
 Ten nám každou zvěř zažene,
 vlka od stáda odžene,
 85 ten nám stádo bude bránit
 a od všeho zlého chránit!

Corydon.

Ó šťastný, kdes tak dobrého
 psa dostal a výborného?

Pindarus.

Mé manželky nebožtík tchán,
 kterého jest vychoval sám, 90
 před tím než jest měl skonati,
 dal mně jej kšaftem zapsati.

Corydon.

Ó dejž mu Bůh za tu štědrost
 v nebi neskončenou radost!

Pindarus.

Nu, tuhle se zakazují, 95
 že ti toho psa darují.
 Ten jen když hude štěkati,
 bude všecko utíkatí.
 Na vše strany pozor dává,
 když chodí okolo stáda. 100
 V noci dá pozor takový:
 když de liška sedlákovi
 do Srbec a na Pešice
 a chce mu bráti slepice,
 105 hafi! hafi! za ní štěká,
 až se všecko vůkol leká;
 hlahol pak tak zní po lese,
 až se všecko dříví třese.
 Již do Popovic a Mentour
 nebude smit lesní kocour; 110
 ba ani šafář ručnice
 nebude nabíjet více!

Corydon.

Pindare, děkujit nyní
 za takové dobrodiní.

115 žes mne dobrým psem obdařil.
 Aby ti Bůh za to zdařil
 tvých ovčiček a požehnal,
 abys je na pole vyhňal
 a mohl tak mnoho čísti,
 120 kolik jest na stromích listí,
 žes potěšil mne smutného
 a sprostil zármutku mého!

Tityrus.

Nu, tehdy buď dobré myslí
 a zahrej si nákou, víš-li,
 125 když za nás pes ovce vodit
 bude a za nimi chodit.

Corydon.

Pindare, začni ty hráti,
 já si budu štejmovati!

Pindarus.

Začni, měj přede mnou předeek,
 130 zahrej, jak tě znaučil dědek!

Corydon.

Po starších, jak se říkává,
 neb tak ukazují práva!

Pindarus.

Začnu! Ty dej dobrej pozor,
 všaks jako Nabuchodonozor.

Corydon.

135 Což ti tvé housličky skřípí,
 až se mně můj klobouk klípí!
 Troufal bych sobě vyhráti,
 kdyby mělo něco státi!

Pindarus.

Co, ty myslíš a zato máš,
 že si něco na mně vyhráš? 140
 Snáže jehně beranovi
 z čela srazí oba rohy,
 spíš koža starého vlka
 svýma rohama utrká!

Tityrus.

Já pak proti tomu pravím, 145
 že se vás obou nebojím.
 Mám k tomu dost hlavu jem-
 nou —
 voč chcete saditi se mnou?

Corydon.

Já mám berana Zubáka
 v stádě, velkého jebáka. 150
 Ten mé ovce všecky vodí,
 kam chce, všudý za ním chodí.
 Na něj když s žilou zařehci,
 obrátí se, kam jenom chci,
 anebo kam ukáži s holí, 155
 hned jde mi všudý po volí.
 Vlka se nehrubě bojí,
 leckdes mu v poli obstojí —
 mnohokráte ten vlk strachem
 trousil po záhoních hrachem. 160
 Toho jebáka vsadím vám,
 vím dobře, že jej neprohrám.

Tityrus.

Toto chci vám pověditi,
 co míním v základ saditi:
 Mám doma tvaroženici 165
 a visí pod lomenicí,

kteroužto nebožka babka
 když dělala, ani kapka
 z nosu jí nepadla do ní;
 170 Smejším, že dost pěkně voní,
 neb koření mnoho dala
 i s zázvorem posypala;
 jakou bys jí našel vadu?
 Tu posadím do základu.

Pindarus.

175 Já dám některý syreček
 od mých rozmilých oveček.
 Ty sou s šalvějí dělány,
 vonny, mastny i dost slany.
 Přidám parmazán v pucláku –
 180 však nleží jako v láku.
 Jako máslo se ti krojí,
 na chlebě pak pěkně stojí,
 není se obávat třeba,
 aby se ti zkalil chleba.
 185 Ten sem z smetany dělal sám.
 To dvoje sadím proti vám.

Sbor andělů.

Gloria in excelsis Deo.

Quo finito:

Corydon.

Sem! Kde ste, Bárto, Matěji?
 Andělíčkové letějí!

Angelus.

190 Buď Bohu v nebi chvála, čest!
 Vašeho základu dost jest!
 Toto vám pravím v té době,
 že ste rovní všickní sobě.

Však vám větší věc zvěstuji
 a radostnou oznamuji: 193
 že se vám pastýřům dítě
 této noci na úsvitě
 v Betlemě, v tom malém městě,
 narodilo se zajistě,
 které bude ovce pásiti 200
 a svou duši za ně klásti.

Všickní tří.

*Dojděmež až do Bethlema
 a vizme to slovo, které se stalo,
 ješto je nám Pán ukázal!*

Tityrus.

Podmež tehdy – však víš. 205
 cestu
 k tomu přeslavnému městu!

Pindarus.

Co stojíme a meškáme,
 když tak dobrou správu máme?

Corydon.

Nu, pospěšme tedy hbítě –
 hyn, zdá mi s', leží to dítě! 210
 Slyš, Pindare, na mou přísou:
 již s tím dítětem tuto sou,
 vo kterém nám anděl pravil,
 když s námi při stádě mluvil!
 Podmež tehdy a nestůjme 215
 a něco mu obětujme!

Všickní spolu.

*Zdrávo buď, malý děťátko,
 přeroztomilé robátko!
 Tebe nyní pozdravujem,
 dary naše obětujem,* 220

*přijmi je od nás sprostáků
a tvého dvoru sedláků!
Přijmi je teď vděčně od nás,
abyš, když vyrosteš, znal nás!*

Corydon.

225 Dám ti některou homolku,
až jen rozvážu tobolku:
ty sou dost pěkně dělány,
křehky, mastny i dost slany.
Má žena, když je dělala,
230 často ruce oplivala,
aby se jich nechytaly,
než pěkný hladky zůstaly.
Dívej, jak sou hezky čisty –
mohou se bez chleba jísti.

Tityrus.

235 Já ti dám plucar smetany
od naší krávy Mazleny.
Ta kráva sladkou dojívá,
neb jí má žena chválívá.
Přinesuť krupice k tomu,
240 až se vrátím spátkem domů:
můžeš mu navařit kaše,
neb vím, že již bude nad vše!

Pindarus.

Já pak dám některý vejce,
které jsem od mého strejce
245 koupil – však neklekce žádný,
vím, že taky nejsou prázdný.
Dám ti s níma i tobolku.
Můžeš mu nadělat vdolků,
aby je často jídalo,
250 po ních kalánsky hlídalo.

Corydon.

Pohlídni, jakýsi panstvo
bere se sem a zemanstvo.
Ustupme! Co pak mluviti
budou aneb co činiti?

[Tři králové.]

Laeti Betlehem.

255

Kašpar.

Zdrávo buď, dětátko malý,
tobě se nyní klaním!
Zdráv buď, ó veliký králi,
tobě poklonu činím!

Melichar.

Vítej, dítě, v lidském těle, 260
však tě Boha uznávám,
žeš skrytý Bůh, věřím cele,
teď se tobě poddávám!

Baltazar.

Tebe nyní pozdravuji,
činím chvály všeliké, 265
tobě mé srdce daruji,
ó dětátko veliké!
Zdráv buď i s milou máti!

Corydon.

Cha! cha! cha! musím se smáti,
když slyším řeči takové, 270
jaké mluvějí králové:
by to dítě velké bylo,
které se teď narodilo!

Tityrus.

Snad to dítě neuloudí,
když mu tak pěkně lahodí?! 275

Pindarus.

Snáže vlk beranem bude,
než to dítě jejich bude!

Všickní spolu.

*Naše je to dětátko,
radujme se,*

280 *naše je nemluvnátko,
veselme se,*

*naše je outličký
to dítě maličký;
raduj-radujme se!*

285 *Neleží v tykytě,
radujme se,*

*ani v aksamítě,
veselme se,
než leží na seně*

290 *to nebeské plémě,
raduj-radujme se!*

*Má chudičkou matku,
radujme se,*

295 *bez královských statků,
veselme se;*

*vůl, osel – dvořáci,
my – jeho sedláci,
raduj-radujme se!*

Kašpar.

Král jest, neb se tak jmenuje;

300 krásně na seně leží,
však svou mocí vše spravuje;
tak tehdy nám náleží!

Tityrus.

Kdo tomu jen věřit může,
by měl král slamněný lůže,

jak tohoto vidím míti? 305
Zdá mi s', máte ustoupiti!

Melichar.

Anjelské dvorstvo potupil,
chtěl bydlet mezi námi,
nebeský palác opustil,
aby přebýval s námi. 310

Pindarus.

Opustil palác královskej
a vybral si chlívек selskej,
na seně, slámně chtěl ležet,
by náš byl, máte to vědět!

Baltazar.

Slunce, pravím, jest to dítě, 315
jenž všecky osvěcuje,
které se dnes na úsvitě
každému ukazuje.

Corydon.

Vím o tom, kdy jest to bylo
a slunce ve tmách svítilo, 320
které jsme nejdřív viděli,
když jsme nad stádem stráž měli.

Všickní spolu.

*Anjelové, anjetové jsou zpívali
a pastýřům vzešťovali,
že se právě, že se právě na- 325
rodil nám
Bůh pravý a nebeský pán.*

Pindarus.

Osvícení jste králové.
Jak pak to dítě takové,

330 které se zrodilo v noci,
slouiti světlé bude moci?

Tityrus.

Ve tmách se jest narodilo,
aby se tím potvrdilo,
by vo něm potentátové
nezvěděli ni králové.
335 Tak nám, králové rozmilí,
to dítě patří v tu chvíli.

Všickní spolu.

*Anjel nám, to pastušám,
bdícím nad svým stádem,
o půl noci zvěstoval
340 nebeského krále:
toho, jenž v jeslech leží,
mládence mezi zvěří,
pána anjelského,
v plenky obvinutého,
345 tváří velmi krásného
nad syny člověčí.*

Melichar.

Pošlo z rodu královského,
nebo král králův sluje,
a z paláce nebeského –
350 tak nade vším panuje.

Corydon.

Král je? Je král? Co spravuje?
Nad volem, oslem panuje,
pastýřem jej anjel pravil,
když s námi při stádě mluvil.

Všickní spolu.

355 *Vůl a oslíček, hovádka,
jsou jeho dvoru čeládka.*

*Vyjevilo se spasení
a nám hříšným vykoupení.*

Kašpar.

Že se na žádným paláci
královským nezrodilo, 360
divější se ti sedláci,
božsky se působilo.
Nebo to neuznávají,
že má s sebou své dvorstvo,
když „Sláva v nebi“ spívají 365
vše anjelské komonstvo.

Baltazar.

Nedivte se, že slavného
paláce nechtěl míti
anebo dvoru vzáctného,
jako my můžem míti: 370
kterého země a nebe
nemůže pochopiti,
jaký palác, prosím tebe,
mohl by mu volný býti?

Pindařus.

Ej, již nyní radujme se 375
a společně veselme se,
že se narodilo v chlévě,
Beránek, nebeský plémě.

Melichar.

Když se ráčil naroditi,
svou hvězdu nám ukázal, 380
bysme jej mohli najíti:
tím, že náš jest, dokázal!

Tityrus.

Zdaliž ste vy první byli
a dětátko pozdravili?

385 Zdaž nevíte to přísloví,
 které vám ledakdos poví,
 že kdo se dříve uteče,
 svobodně meze poseče?
 Tak my, že sme byli přední,
 390 máme větší právo než vy!
 neb my sme tomu dětátku,
 přerozmilému robátku,
 vo půl noci chválu vzdali,
 když ste vy nejlépe spali!

Corydon.

395 Víím dobře panský líhání:
 bejvá pastuší snídání!
 Ale my obyčej máme
 vstávati, když uhlídáme
 Kosy a Hůl vycházeti.
 400 Kuřátka pak zacházeti,
 když Vůz vyjde nad stodolu
 a obrátí Voje dolů.
 Naše bude to dětátko,
 přerozmilé nemluvnátko,
 405 které při stádě anděl sám
 o půl noci ukázal nám!

Kašpar.

Z nebe poklad jest to dítě,
 jenž zde na seně leží.
 Pokladové, zdaž nevíte,
 410 že králům přináleží?

Pindarus.

Mohl by se pokladem říci;
 však neleží v pokladnici!
 Vůl s oslem jej opatruje,
 tak, že náš jest, dokazuje.

Baltazar.

Jest mocným a slavným
 králem, 415
 chudobu též miluje,
 nebe, země, pekla pánem,
 mocně všudy panuje.

Tityrus.

Chudou sobě matku zvolil,
 když v chlévě se jest narodil;
 tak pán – nad volem panuje
 a král – nad voslem kraluje.

Angelus.

Přestaňte již, pastuškové,
 více hádat, i králové!
 Pastýřem jest, také králem, 425
 všechněch věcí mocným
 pánem:

Ráčil se narodit chudý,
 aby dokázal, že tudy
 chudé chce obohatiti,
 pyšné z stolice zsaditi. 430
 Před ním bohatý jak chudý
 a král pastuškoví rovný!
 To zde žádá a míti chce
 ode všech: čistotné srdce!
 Tak jej s pastýři užříte 435
 a s králi věčně uctíte!

Pastýři i králové.

*Protož my zde na zemi
 se všemi svatými anjely
 chvalmež to drahé dítě,
 at nám ráčí zde na světě 440
 mír a pokoj dáti,
 potom s sebou v nebi přebývati.*

PETITIO.

Vás prosíme, páni milí,
 fedrujte nás v tuto chvíli
 445 na korbél piva starého,
 neboť se nám zachtělo ho!
 Na tento dřevěný talíř,
 který nám zmaloval malíř,
 vyložte se s krošem českým
 450 anebo s krejcarem polským!

GRATIARUM ACTIO.

Z prokázání dobrodíní
 děkujem vám, páni milí!
 Vděčně od vás přijímáme,
 šenkýřkám to skovat dáme!
 Víc darmo mluvíti mnoho; 455
 kdo nám co dal, buď bez toho!

Finis coronat opus.

TEXTOVÉ KRITICKÉ POZNÁMKY.

Čtení rakovnického rukopisu:

-*Verš 8. negnj. – 36. Połud gaky tu bywa rzad bez jakéhokoliv znaménka dělicího. Levý čte: ... napořád, posud jaký tu bývá řád, to však nedává smyslu. – 43. rozily. – 47 a 264. njnj (proti 113, 375: nynj). – 79. wniem. – 88. tcham (jinak nedoložené, vznikle snad opisovačskou chybou podle následujícího rýmového slova „sám“). – 103. do lebecz ana pellicze; čtení Levého v. na str. 78. – 109–110. Giz do popowycz, amentaur Nebude lmit lefny Ziadny Koczaur; slovo lefny připsáno na okraji, ale znaménkem + náležitě umístěno; tvar Popovic není písarským omylem místo obyčejného tvaru Popovce: u jmen osad bývá kolísání mezi tvary odvozenými z téhož kmene rozličnými příponami (doklady u Fr. Černého a P. Váši, Moravská jména místní, 45–46); ke čtení srov. i str. 78 a 80, p. 1–3. – 128. bugdu lštegmowatj. – 141. Snazie, srov. 276 Snaze. – 151. ten me owcze wlfudy wodj; wlfudy podtrženo na znamení, že má býti vynecháno, na okraji připsáno wlfeczky a náležitě umístěno znaménkem +. – 155. Anebo, o se zdá připsáno. – 202. W: 3; podobně zkráceno dále 278, 323, 337, 355 Všickní spolu (vypsané plně před v. 217): W. S. – 210. Zdamjł, srov. 306. – 242. nalle. – 264. njnj; srov. 47. – 306. Zdamyłmałte. – 324. apaltjrım. – 337. mam. – 364. Zie mał lebau twe dworłtwo. – 371. Ktereho Zemie pekło a Nebe; pekło podtrženo, a nadepsáno. – 395–396. Wym dobrze panfky lyhanj! [nový řádek:] begwa paltullj lnjdanj! – 404. Przeroztomile. – 407. pokad. – 413. Wul s Oflyczkem. – 424. Wycze hadat; Levý čte: víc se h. Či: Přestaňte . . . více (hádek)? – 442. potom ltebau w Neby wiecznie [na novém řádku jako nový verš:] przebywatj; oprava podle smyslu a podle znění této slohy v písni „Tři králi znamenali“.*